

ACC. NR M. 13943: 1-7.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Jönsson, Örnestad
Härad: V. Göringe Berättare: " " "
Socken: Stoby Berättarens yrke: hammar, ämmedäware
Uppteckningsår: 1956 Född år 1878 i Stoby

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jakt och djurfångst. sid. 1-7.
(Fekning av sid. 7.)

LUF 101.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 13943: /.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Beträffande frågelista 101 har jag ej mycket att berätta frmn min hemby. Kärplingberga och angränsande skogsområden.

Varg. Några berättelser om vargens förekomst i trakten, vargskall, vargjakt och skallordningar hörde jag inte av byns folk. Detta kan nog förklaras med att samtliga byns innevånare hade inflyttat från andra trakter under 1860/ och 1870:talet.

Under de stränga vintrarna i slutet av 1880:talet talades det allmänt om att man sett vergspår i snön. Detta torde förklaras så, att spår av mindre djur under dagsmejan fingo mångdubbel storlek. Någon varg hade man i varje fall inte sett. -Ifall det ej skulle vara bekant för Folklivsarkivet vill jag hänvisa till Gustaf Nilssons "En skallordning för norra Villand" i Önnestads Elevförbunds Årsbok 1930. Finnes den ej i arkivet, kan jag sända den - möjligen hela sviten, om så önskas.

Räv förekom mycket allmänt i den skogiga norra delen av Stoby socken. Han lyckades rätt ofta släpa bort torpernas höns och gårdarnas gäss. Husaren Caesar (kallad Sessor) och torparen Smea-Svennen (även kal-

Surf 101
/.

ACC. N:R M. 13943:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

lad Svän Slabb) voro de enda jägarna i byn och intill dess gräns.

Det berättades att tidigare utlagts med stryknin förgiftat bete och att räv rökats ut ur "hien" med i svavel indränkta trasor eller fångats i rävsax. På ena hemmants mark förekom ett urbergsparti, kallat Rävasten, samt nedanför detta ett med stengärdsgård inhägnat mindre område, kallat Rävallyckan (se teckn). Enligt uppgift skulle rävsax varit placerad inom inhägnaden, som skulle gjorts därför att betande djur ej skulle råka i fara för rävsaxen.

Någon berättelse om björn eller lo har jag inte hört.

Under mina uppväxtår i hembyn mellan 1878 och 1894 såg jag aldrig någon älg i skogarna. Det berättades som något ovanligt, att en älg i slutet på 1880:talet hamnat i Romestorps mosse, fastnat i en torvgrav och omkommit.

Rådjur. Endast en gång såg jag ett rådjurspar med kid betande i torpets havreåker.

Utter förekom i strandbrinkarna vid Almånåtskilliga hade skjutits av husaren Caesar, likaså grävlingar. Ett större "gräingahie" förekom

i en skogsbacke under ett större flyttblock nära mitt hem. Caesar påstod, att han mer än en gång sett räven erövra grävlinggryt genom att oreña där, då de renliga grävlingarna flyttade och sökte sig nytt gryt.

Hare. den svenska haren började alltmer undanträngas av den tyska, Sedan jakten i Kärlingberga och Rättelöv utarrenderats till några av socknens pampar, hade korpral Rye i Rättelöv till uppgift att vaka över området och se efter att tjuvskyttar inte huserade där. Endast någon enstaka gång vid spårsnö besökte jaktherrarna jämte hunder området. Möjligt är att klappra eller harskramla tidigare använts vid jakt. Jag hörde omtalas detta redskap under benämningen "hassaskärra". Småvessla förekom i stenrösen och stengärdsgårdar. Någon gång lyckades den ta sig in i hönsgårdarna och anställa blodbad. Jag hörde omtalas att iller fångades och användes såsom råttfångare.

Rapphöns voro sällsynta, men en och annan kull förekom på de odlade områden. Däremot fanns rikligt med tjäder och orre i skogarna. Caesar berättade att han innan jakten blev utarrenderad brukade skjuta dem,

ACC. N:R M. 13943:4

dels vid spel, dels nattetid vid bloss.

Av rovfåglarna voro duvhök och sparvhök de vanligaste. Särskilt duvhöken var en stor fara för torparnas höns. Kattuggla och hornuggla, voro vanliga. Vråk och glada mindre allmänna. Skottpengar betalades åtminstone tidvis för för både räv, duvhök och kråka.

Möss och råttor anställde stor skada och fångades på olika sätt.

Den vanligaste musfällan var ett block av fur, i vilket borrats 3-5 hål av 5 cm diameter. Över varje hål var en ståltrådsfjäder med ögla (se enkel teckning). Med trådar knöts öglan ner i hålen och på trådarna fästes talg eller brända ostbitar. När gnagarn bet av trådarna sprang fjädern upp med önskad påföljd. Ofta fanns i varje hål en död mus hängande. Innan fällan användes på nytt skålades den.

För de stora bruna råttorna användes olika fångstsätt, t.ex. en rätt stor bur med träbotten och väggar av starkt nät, samt framtill försedd med en plåtlucka, som öppnades inåt. Innanför luckan lades betet. Råttorna sköta upp luckan för att nå betet. Luckan föll ner

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4
7.

ACC. N:R M. 13943:5.

och råttorna blevo instängda. Fällan lades ner i en vattenså, och djuren dränktes.

Ett par andra sätt för fångsten praktiserades av min fader. Han gillrade upp en tung plankbit med några skickligt apterade trästickor, på vilka betet fästes. Vid minsta beröring av betet föll stickorna och råttan krossades under den tunga plankan.. Jag har förgäves sökt rekonstruera hur stickorna gillrades, men inte lyckats.

Ett annat sätt: En stor kopparkittel fylldes till hölvten med vatten. Kli ströddes rikligt över vattnet, så att detta ej syntes. På en pall vid sidan om kitteln lades en brädbit över kittelns kant. På yttersta ändan av denna låg betet. Framkommen till betet vippade brädan och råttan föll i vattnet, samt kunde ej klättra uppför de hala kittelväggarna utan dränktes.

Sedan jakten utarrenderats och de gamla ortsjägarna inte längre övade sitt näringsfång, kunde skogsområdet närmast betraktas som ett naturreservat. I synnerhet fågellivet var mycket rikt. Enbuskar, snår

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

ACC. N:R M. 13943:6.

ihåliga träd och höga furor erbjödo överallt lämpliga bonplatser åt småfåglar, hålbbyggare och rovfåglar.

Till sist några av bygdens benämningar på djur: Utter - Oder, grävling - Gräing, Rävhone - Rävaka, ekorre - Igarn, igelkott - Pinnso, Mullvad - Syrk (högarna: Syrkarugor), Hornuhhlan - Hornuen, Kråkan - Kraugen, Skatan - Skaden, nötskrikan - Skoskaden, Nattskärran - Spinnerocken, Bäckasinen - Hassajögen, Anden - Ännen, Andhanen - Andreken.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

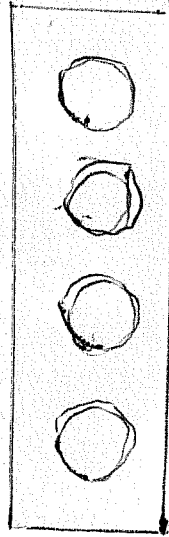
6.

M. 13943:7.

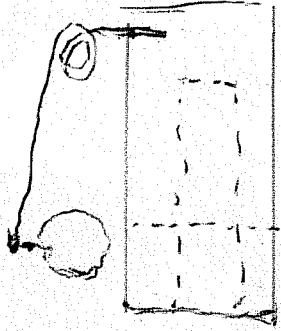
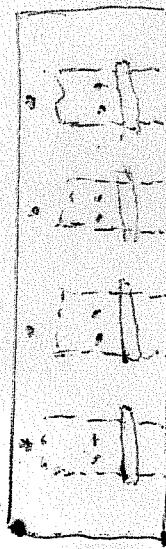
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Rätt fäll

Fs binn

Oran

Gard

